

Майстренко Юлія Іванівна

Роль популізму у зовнішній політиці Грузії

УДК 327(479.22)»20»
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2023-5.23>

Майстренко Юлія Іванівна
кандидат політичних наук, доцент
кафедри міжнародних відносин
Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова
вул. Дворянська, 2, Одеса, Україна
ORCID: 0000-0002-7306-756X

Поняття «популізм» склалось порівняно недавно й має різні підходи у трактуванні. Але в сучасному політичному житті популізм розглядається не стільки як політична доктрина, а як інструмент для досягнення влади політичними партіями. Популізм актуалізується у політичному житті різних країн, як західних демократій, так і транзитивних, постсоціалістичних та пострадянських. Для вивчення впливу популізму на вироблення зовнішньої політики в транзитивних суспільствах було обрано кейс Грузії. Слід зазначити, що Грузія, на ряду із західноєвропейськими країнами, не залишилась осторонь загального тренду виходу на політичну сцену популістичних рухів та партій. Європейські та грузинські популісти стоять на схожих позиціях у питаннях зовнішньої політики та мають яскраво виражене націоналістичне забарвлення, а іноді й проросійську орієнтацію. В Грузії визначились популістські партії лівого та правого спрямування. Популісти мають значний вплив на формування зовнішньої політики Грузії. Було вивчено особливості популістських партій, проаналізовано процес створення. Загалом, партії намагаються поширювати серед населення думку, що ЄС та НАТО не є ціллю країни, таким чином демонструючи анти західні позиції.

Під час вивчення питання застосовувались як загальнонаукові методи, так і спеціальні. Серед загальнонаукових можна відзначити метод контент аналізу та історичний. Кейс-стаді також залучався в ході дослідження, як спеціальний метод.

Результати дослідження полягають у виявленні ролі популістських партій на вироблення зовнішньої політики Грузії. Оскільки грузинські популісти займаються активно своєю діяльністю та здатні «навернути» на свій бік значні маси громадян країни, апелюючи передусім до їхньої «націоналістичної свідомості», змальовуючи грузинське суспільство в якості «ідеального», протиставляючи іншим, особливо західноєвропейським. Для досягнення влади популісти «грають» на традиційних питаннях, а саме звинувачують у всіх бідах країни «попередників» або іноземців, особливо вихідців із близькосхідних країн, натомість, як і деякі європейські популісти, активно звертались до рф.

Ключові слова: Грузія, популізм, зовнішня політика, демократія.

Вступ. Грузія стала незалежною державою після розпаду Радянського союзу. Як і у всіх пострадянських країнах розпочалось формування нової партійно-політичної системи країни, особливістю даної системи була велика кількість політичних партій. Елементи популістських методів боротьби за політичну владу використовувались протягом багатьох років, але найбільш очевидними прояви популізму стали в останні два десятиліття. На формування популістських партій в країні значний вплив має рф. Ряд партій продемонстрували свою антизахідну та проросійську позиції.

Мета та завдання. Метою даної статті є вивчення впливу популізму на формування зовнішньої політики Грузії. Завданнями дослідження є надання визначення терміну «популізм», визначення його особливостей в Грузії, виявлення основних популістських партій в країні та особливостей їхніх програм.

Методи дослідження. Дослідження впливу популізму на вироблення зовнішньої політики Грузії обумовило як застосування загальнонаукових методів, а саме порівняння, узагальнення, контент-аналіз та історичний. Серед спеціальних методів був залучений метод кей-стаді.

Результати дослідження. Поняття популізму є неоднозначним та розмитим через його поширення і надмірне використання в ЗМІ та популярному дискурсі. Визначення популізму також

є проблематичним для науковців, оскільки наявні різні його класифікації – як ідеологію, тонку ідеологію, тонкоцентровану ідеологію або політичний стиль. У різних визначеннях популізму типовою моделлю є антагоністичні стосунки між «звичайними людьми» та «елітою». Лідери популістів переважно претендують на те, щоб бути «голосом народу» проти привілейованої або корумпованої «еліти» [7, р. 4].

Існує принаймні три основні підходи до концептуалізації популізму: ідеаційний, політико-стратегічний і соціокультурний підхід. Перший розглядає популізм як набір ідей, які стверджують, що існує фундаментальний антагонізм між «чистим народом» і «корумпованою елітою» та закликає до беззаперечного правління народу. Відповідно другий підхід: популізм значною мірою переплітається з опортунізмом і являє собою політичну стратегію, яку використовують політичні лідери здебільшого для забезпечення підтримки населення. Нарешті, третій підхід розглядає популізм як народний стиль політики, втілений у культурі поведінки політичних лідерів і особливій формі відносин між політичними акторами і сегментами суспільства [8, р. 2].

З розпадом Радянського Союзу, колишні республіки повернули на шлях демократизації, але громадяни більшості пострадянських держав не мали достатнього досвіду політичної та економічної участі. Частина населення країн, в тому числі

і Грузії, розчарувались в ідеалах представницької демократії та стали уразливими до популістичних методів боротьби за владу [1, с. 6].

Поширення популістських акторів у політичних системах європейських країн в останні два десятиліття супроводжувалося зростанням євроскептицизму [9, р. 1]. Останніми десятиріччями у Грузії спостерігається сплеск популістських націоналістичних настроїв. Наслідуючи тенденцію в багатьох європейських країнах, популістські націоналістичні актори активно формують політичний спектр в країні та чинять величезний тиск на традиційні політичні партії. Популістський спектр Грузії складається з трьох типів акторів: політичних партій, суспільних груп і медіа-акторів [6, р. 2].

Популізм у сучасній Грузії зосереджується не лише на економічних та соціальних проблемах, а й на проблемах зовнішньої політики країни. Сучасна плюралістична політична система Грузії представлена різними платформами та програмами політичних партій. Незважаючи на різні ідеології, сьогодні популізм майже однаково сприймається представниками всього політичного спектру Грузії як у внутрішніх, так і в зовнішньополітичних питаннях. Особливо широко популістичні підходи представлені у сфері зовнішньої політики. В цьому випадку, виділяються три основні напрями: прозахідна, націоналістична та євразійська (проросійська) платформи партій.

В 2003 р., після Революції троянд прозахідні політичні сили прийшли до влади в Грузії та оголосили пріоритетом зовнішньої політики країни приєднання до євроатлантичних структур (НАТО та ЄС) [5, р. 60]. «Повернення» Грузії до Європи символізував новий прапор, який підкреслював християнство в Грузії не одним, а п'ятьма хрестами Святого Георгія, крім того, прапор ЄС почав майорити у Тбілісі, особливо на основних державних установах [3, р. 930].

Для гармонізації із західними стандартами Грузія активно розпочала реформування військової, політичної, правової, інституційної та соціально-економічної систем. Паралельно «правляча еліта» наполегливо застосовувала швидку модернізацію країни, вестернізацію (європеїзацію) і демократизацію. Крім того, політична еліта Грузії переоцінила можливості інтеграції країни в євроатлантичний простір в очах виборців, що можна оцінити як вплив популістських методів «еліти» на громадську думку та виборців, що також є цікавим прецедентом популістського дискурсу [5, р. 60].

Грузинський правопопулістський політичний спектр виступає проти «прозахідної еліти». Вони одноголосно заявляють, що євроатлантичний курс зовнішньої політики нав'язаний населенню Грузії «елітою» і фактично суперечить політичній волі більшості. Платформа такої політичної партії будується переважно на релігійній (православній)

основі і національній самосвідомості, традиціях. Політичні партії та рухи даного спрямування підтримують так званий курс «незалежної зовнішньої політики» або курс нейтралітету. Вони виступають проти поширення ліберальних цінностей у грузинському суспільстві, які розглядаються як ворог грузинського нативізму і самоідентичності.

Аналіз сучасного політичного спектру Грузії показує, що популістська пропаганда під час передвиборчих кампаній спрямована в основному на широкі маси (електорат), які можуть легко переконати короткостроковими брехливими обіцянками в націоналістичному дусі.

Ряд популістських правих політичних партій та їхні лідери, безпосередньо або опосередковано брали участь в поширенні кремлівської пропаганди. Ці політичні партії можна розділити на два типи: 1) партії з відверто проросійськими планами, лідери яких відвідували Москву та зустрічались з російськими політиками. В основі політичної програми лежить нормалізація політичних та економічних відносин з росією; встановлення прямого діалогу з відокремленими регіонами (Абхазія та Самачабло); обмеження відносин з Євроатлантичним співтовариством та США; 2) партії, які офіційно дистанціюються від російської політичної еліти та позиціонували себе як про грузинські та нейтральні. Їхня політична платформа передбачає реалізацію так званої «незалежної зовнішньої політики» (пропагується міф про те, що грузинський уряд не є незалежним у своїх рішеннях і контролюється західними країнами); перетворення на нейтральну державу; забезпечення національної ідентичності та традицій. Незважаючи на ці відмінності, обидва типи політичних партій працюють над підвищенням скепсису щодо європейської та євроатлантичної інтеграції Грузії, зображуючи її марною. Натомість вони показують Грузію з «незалежною», проросійською або нейтральною позицією. Їхні ідейно-політичні платформи є сумісні з національними інтересами росії.

Альянс Патріотів (Патріоти Грузії) – це коаліція однотипних правопатріотичних партій, таких як «Традиціоналісти» (лідер Акакій Асатіані), «Вільна Грузія» (лідер Хахабер Кукава), Свобода – Дорога Звіада Гамсахурдії (лідер Костянтин Гамсахурдіа), «Нові християнські демократи» (лідер Гія Бердзенідзе) та «Політичний рух патріотів і могутніх ветеранів» (лідер Гоча Джоджуа). Відповідно до ідеології, коаліція є право-консервативною. Коаліція володіє медіа-джерелами, а саме телеканалом («Об'єктиви»), який використовується для промов, заяв та звернень. Активність Альянсу Патріотів спрямована на поширення поміркованих консервативних ідей, а саме грузинська ідентичність, культура, традиції та демократичні цінності. Коаліція та її лідери є найвідомішими своїми антизахідними заявами, ініціативами та діяльністю. Вони

активно використовують усі ресурси, включаючи передвиборчу агітацію, парламентську трибуну та ЗМІ [5, р. 61].

У 2017 році учасники коаліції Давид Тархан-Моураві, Ада Маршанія (депутат), Емзар Квічіані (депутат) двічі відвідали Москву (перший раз у липні та другий раз у жовтні) і зустрічались з головою комітету думи з питань євразійської інтеграції. Під час зустрічі сторони обговорили стратегію покращення відносин між Грузією та росією. Після повернення назад вони представили ініціативу створення формату НАТО-Грузія-росія з метою зниження напруги в регіоні. Їхні основні зовнішньополітичні меседжі містять популістські заклики, такі як: «Я грузин і хочу зберегти національну ідентичність, віру, традиції та цінності... Ми повинні залишитися грузинами...», «Ми маленька держава, і ми повинні прийняти політику балансування між великими державами», «Ми повинні сказати НАТО – ми будемо продовжувати співпрацю, але ми не поглиблюємо відносини, ми не побудуємо нові центри (військово-учбовий центр, навчальний центр і т. д.). Ми не повинні робити нічого, що може привести до розпаду Грузії. Вони (малося на увазі НАТО і ЄС) не допомогли Україні, а як нам допоможуть?! Вони теж від нас підуть!».

Іншими політичними об'єднання з подібною популістською платформою є Альянс патріотів та Демократичний Рух – Єдина Грузія. Демократичний Рух – Єдина Грузія була створена колишнім спікером парламенту Грузії Ніно Бурджанадзе. Партія є правоконсервативним політичним об'єднанням, заснованим на ідеях національної солідарності, добросовісності та спрямованим на зміцнення традицій, національних і демократичних цінностей [5, р. 62]. Риторика лідера «Демократичного руху – Єдина Грузія» базується на постулатах проросійської пропаганди. Ключовий меседж полягає в тому, що зусилля Грузії щодо членства в ЄС та НАТО стали марними; Захід – ЄС і США – намагаються обдурити Грузію, використати її як інструмент у їхній боротьбі проти Російської Федерації. Більш того, на відміну від інших антизахідних сил, Ніно Бурджанадзе не заперечує ні добробуту Заходу, ні переваг членства в ЄС, але зазначає, що членство Грузії в євроатлантичних організаціях є нереальним і розглядає Росію як кращу альтернативу. У 2016 році Ніно Бурджанадзе представила новий порядок денний зовнішньої політики, відомий як «Позаблоковий статус Грузії», який по суті означає відмову від спроб стати членом будь-якої військової організації. У 2016 році під час парламентських виборів «Демократичний рух – Єдина Грузія» вимагав внести зміни до 98-ї статті Конституції Грузії та зробив додатковий запис як 5-й параграф, який легітимізував би позаблоковий статус

Грузії. Ідея нейтралітету Грузії найбільш вигідна кремлю, оскільки є одним із «м'яких інструментів» утримання Грузії від членства в НАТО [5, р. 62].

Після парламентських виборів у Грузії 2016 року, Альянс патріотів, правоконсервативна партія зуміла отримати шість місць у парламенті.

В липні 2017 року пройшов марш громадського руху під назвою «Грузинський марш» вниз по алеї, названій на честь монарха Давида Будівничого, скандуючи націонал-популістські та антиіммігрантські гасла. Слід зазначити, що політичний рух «Грузинський марш» був одним із найактивніших громадських гравців на популістсько-націоналістичній сцені [6, р. 2]. Боротьба з мігрантами є суттєвою частиною ідеології націонал-популістських угруповань багатьох країн, але «Грузинський марш» використовує абсолютно новий термін – «генетичний ворог», який «б'є в націоналістичні дзвони» більшості представників національної громадськості та викликає національні почуття. Цей термін викликає грузинський національний наратив, який підкреслює, що протягом століть грузини захищалися від персів і арабів [7, р. 8]. Грузинський марш відсвяткував заснування руху, пройшовши по проспекті Давида Агмашенебелі та висловивши антиміграційну риторику та настрої. Серед небажаних мігрантів учасники Грузинського маршу зазвичай називають азіатських, мусульманських або нелегальних мігрантів. Термін «азіатський» у грузинському контексті описує людей із «географічної» та «культурної» Азії. Дискурси Грузинського маршу зосереджені навколо антиімміграційної, антиелітарної, антиЛГБТК, антиліберальної та антимультікультуральної риторики [7, р. 10]. Представники Грузинського маршу нагадують громадськості, що азіатські мігранти не є новими ворогами, «з ними завжди доводилося боротися», що також означає, що мігранти перешкоджають шляху «природного розвитку», до якого завжди прагнув грузинський народ.

Лідери політичного руху відстоюють ідею, що відновити єдність країни можна лише зміцнюючи відносини з рф. На їхню думку, для відновлення відносин з росією необхідно «вийти з під контролю Заходу» [2].

Грузинські націоналістичні популісти також ведуть кампанію проти впливу транснаціональних корпорацій, які, як вони стверджують, підривають національну ідентичність Грузії. Особливо негативно виступали проти Грузинського фонду «Відкрите суспільство» у Тбілісі, який є місцевим відділенням глобальної мережі Фонду Джорджа Сороса [4].

Лідер Лейбористської партії Шалва Нателашвілі стверджував, що не варто акцентувати увагу лише на європейському, а також потрібно паралельно підтримувати відносини з Росією [3, р. 931].

Висновки. Політичні партії та рухи в Грузії активно залучають популістичні інструменти. Популісти звертаються передусім до анти-західної анти-іміграційної та націоналістичної риторики. На сучасному етапі партійно-політичного розвитку країни переважна більшість політичних партій апелює до націоналізму, стверджуючи, що не обов'язково приєднуватись до західних структур, щоб країна успішно розвивалась й не варто розглядати лише прозахідний вектор у зовнішній політиці. Грузинські популісти, як і деякі західноєвропейські стоять на проросійських позиціях.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ключник Р.М. Популізм як сучасний політико-економічний феномен. *Академічний огляд*. 2020. №2 (53). С.5-15
2. Abashidze, Z. The Georgian March against migrants and NATO. 2018. URL: <https://jam-news.net/the-georgian-march-against-migrants-and-nato/> (дата звернення 03. 03.2019).
3. Beacháin D., Coene F. Go West: Georgia's European identity and its role in domestic politics and foreign policy objectives. *The Journal of Nationalism and Ethnicity. Nationalities Papers*. 2014. Vol. 42, No. 6. P. 923-941.
4. Civil Georgia 'Ultranationalists Rally Against Soros Foundation, Land Ownership Changes'. 2017. URL: <https://old.civil.ge/eng/article.php?id=30436> (дата звернення 03. 03. 2019)
5. Gorgiladze I., Bazhunaishvili L. Populist Rhetoric in Georgia's Foreign Policy: Regional and International Dimensions. P. 59-63. URL: https://www.academia.edu/37235438/POPULIST_RHETORIC_IN_GEORGIA_FOREIGN_POLICY_REGIONAL_AND_INTER-NATIONAL_DIMENSIONS (дата звернення 15.10.2023)
6. Lebanidze B. Rise of Nationalist Populism in Georgia: Implications for European Integration. *Policy Brief*. Issue 18. 17 p. Available from: URL: https://www.researchgate.net/publication/331648959_Rise_of_Nationalist_Populism_in_Georgia_Implications_for_European_Integration (дата звернення 28. 09. 2023).
7. Mosiashvili M. National Narrative, National Sentiments, and National Populism – Anti-Immigration Discourse of “Georgian March”. URL: https://fses.uniba.sk/fileadmin/fsev/uesmv/jean_monet/Mariam_Mosiashvili_JMC_.pdf (дата звернення 02.09.2023) 17 p.
8. Silagadze G. Is Georgian Populism Eurosceptic? (2020) *Georgian Institute of Politics. GIP. Policy Memo*. 2020. Issue 36. P. 1-9.
9. Silagadze G. Who is (not) populist in Georgia? (2022) Making sense of the Buzzword. *Georgian Institute of Politics. GIP. Policy Memo*. 2020. Issue 34. P. 1-7.

REFERENCES:

1. Abashidze, Z. (2018) The Georgian March against migrants and NATO. URL: <https://jam-news.net/the-georgian-march-against-migrants-and-nato/> (дата звернення 03. 03.2019).
2. Beacháin D., Coene F. (2014) Go West: Georgia's European identity and its role in domestic politics and foreign policy objectives. *The Journal of Nationalism and Ethnicity. Nationalities Papers*. Vol. 42, No. 6. P. 923-941.
3. Civil Georgia 'Ultranationalists Rally Against Soros Foundation, Land Ownership Changes'. (2017). URL: <https://old.civil.ge/eng/article.php?id=30436> (дата звернення 03. 03. 2019)
4. Gorgiladze I., Bazhunaishvili L. Populist Rhetoric in Georgia's Foreign Policy: Regional and International Dimensions (2022). P. 59-63. URL: https://www.academia.edu/37235438/POPULIST_RHETORIC_IN_GEORGIA_FOREIGN_POLICY_REGIONAL_AND_INTER-NATIONAL_DIMENSIONS (дата звернення 15.10.2023)
5. Kliuchnyk R.M. Populizm yak suchasnyi polityko-ekonomichnyi fenomen. *Akademichnyi ohliad*. 2020. №2 (53). S.5-15
6. Lebanidze B (2020). Rise of Nationalist Populism in Georgia: Implications for European Integration. *Policy Brief*. Issue 18. 17 p. Available from: URL: https://www.researchgate.net/publication/331648959_Rise_of_Nationalist_Populism_in_Georgia_Implications_for_European_Integration (дата звернення 28. 09. 2023).
7. Mosiashvili M. (2023) National Narrative, National Sentiments, and National Populism – Anti-Immigration Discourse of “Georgian March”. URL: https://fses.uniba.sk/fileadmin/fsev/uesmv/jean_monet/Mariam_Mosiashvili_JMC_.pdf (дата звернення 02.09.2023) 17 p.
8. Silagadze G. (2022) Is Georgian Populism Eurosceptic? (2020) *Georgian Institute of Politics. GIP. Policy Memo*. 2020. Issue 36. P. 1-9.
9. Silagadze G. Who is (not) populist in Georgia? (2022) Making sense of the Buzzword. *Georgian Institute of Politics. GIP. Policy Memo*. 2020. Issue 34. P. 1-7.

The role of populism in the foreign policy of Georgia

Maystrenko Yuliia Ivanivna

Candidate of Political Sciences,
Associate Professor at the Department
of International Relations
Odesa I. I. Mechnikova National
University
Dvoryanska str., 2, Odesa, Ukraine
ORCID: 0000-0002-7306-756X

The concept of "populism" was developed relatively recently and has different approaches in its interpretation. But in modern political life, populism is considered not so much as a political doctrine, but as a tool for achieving power.

Populism is actualized in the political life of various countries, both Western democracies and transitional, post-socialist, and post-Soviet countries. To study the impact of populism on the development of foreign policy in transitional societies, the case of Georgia was chosen. It should be noted that Georgia, along with Western European countries, did not remain aloof from the general trend of populist movements and parties entering the political scene. European and Georgian populists take similar positions in matters of foreign policy and have a pronounced nationalist color, and sometimes a pro-Russian orientation. Left- and right-wing populist parties have emerged in Georgia. Populists have a significant influence on the formation of Georgia's foreign policy. The peculiarities of populist parties were studied, the creation process was analyzed. In general, the parties try to spread the opinion among the population that the EU and NATO are not the country's goal, thus demonstrating anti-Western positions.

During the study of the issue, both general scientific methods and special ones were used. Among the general scientific methods, one can note the method of content analysis and the historical method. The case study was also involved in the research as a special case.

The results of the research consist in the identified role of populist parties in the development of Georgia's foreign policy. Since Georgian populists are actively engaged in their activities and are able to "convert" significant masses of the country's citizens to their side, appealing primarily to their "nationalist consciousness", portraying Georgian society as "ideal", contrasting it with others, especially Western European ones. In order to gain power, populists "play" on traditional issues, namely, they blame all the country's troubles on "predecessors" or foreigners, especially those from Middle Eastern countries, instead, like some European populists, they actively turned to the Russian Federation.

Key words: Georgia, populism, foreign policy, democracy.